

Je was hier al

Je was hier al

Johann van Rossum

Ik ben bijzondere dank verschuldigd aan
Marjan Boom, Helmut Heckmann, Niko Kerssens,
Theo van Lier en Joop Leus.

Met rechte maghic tghelucke wel haten.

Mi rouwet wel sere mijn lijf:

Ic en mach minnen noch laten.

Hadewijch (1200 – 1250)

Met recht mag ik het geluk wel haten.

Het rouwt me wel zeer dat ik leef:

ik kan in de liefde niet leven noch het beminnen niet laten.

© Johann van Rossum, 2022

Foto achterzijde cover: Chris Pelle

Foto voorzijde cover: auteur

Uitgever: Brave New Books (Singel Uitgeverijen)

ISBN 9789464481037

www.johannvanrossum.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Dominique

‘Ze kunnen de boom in; ik doe het niet!’

Ik ben zelden zo boos geweest. Ik praat ook niet zo vaak tegen mijzelf. De auto komt bruut tot stilstand op de kleine parkeerplaats bij de ingang van het bos. Een staatsbosbeheerpaaltje wordt het slachtoffer van mijn drieste parkeer manoeuvre. De markering van de parkeerplaats is geen partij voor het massieve staal van de bumper.

Op het aangrenzende bospad kijkt een echtpaar verschrikt op. Ik maak een verontschuldigend gebaar, trek overdreven hard de handrem aan, haal de sleutel uit het contact en stap uit.

Het echtpaar gaat verder, maar schrikt daarna opnieuw van het dichtsmijten van het portier. De deur van mijn Defender is weliswaar gemaakt voor het zware werk, maar het kan nooit de bedoeling van de Britse autofabrikant geweest zijn, dat de koper van deze terreinauto de scharnierbelastingproeven dunnetjes overdoet.

Ik doe geen moeite om de schade aan het straatmeubilair en de auto te inventariseren.

Mijn boosheid ebt voor een ogenblik weg wanneer ik het achterportier open en enthousiast begroet wordt door Kibwana. De vriendelijke Rhodesian ridgeback reu kwispelt me toe vanaf zijn glanzende, natte snuit tot het puntje van zijn staart. Alles aan zijn slanke, tarwebruine hondenlijf beweegt. Hij schudt opgewonden zijn kop, de grote oren lijken ineens op klapwiekende vleugels. Het speeksel uit zijn bek vliegt rond. Zijn vriendelijke, lichtbruine ogen lijken me doordringend te bezien.

‘Waar maak je je druk om?’ schijnen ze te vragen.

Ik voel echter nog de boosheid over het gesprek dat ik ongeveer een uur geleden met de rector van mijn school had. Boosheid over het gebrek aan begrip. Ik moest daar weg; de school uit. Mijn hoofd leegmaken. Dat lukt bij mij alleen wanneer ik uren met mijn hond kan wandelen, kan struinen over de heidevelden of slenteren door de bossen.

Ik had vandaag geen leerlingen; ik zou voor een kort overleg met de directie een kwartiertje in het gebouw zijn. Zolang kon Kibwana wel in de auto achterblijven. De Landrover had ik met half geopende ramen, maar wel op slot, bij het lyceum in de schaduw van een immense plataan geparkeerd. Een

ridgeback is het beste autoalarmsysteem dat je je kunt bedenken. De indrukwekkende, brede kop van de Zuid-Afrikaanse leeuwshond doet geheid iedere ongewenste belangstelling voor mijn voertuig snel vergeten. Ik denk dat er doorgaans mooiere en snellere auto's op het verlanglijstje van autodieven zullen staan. Voor een ramkraak ligt mijn Landrover wel aardig in de markt.

Na het vervelende gesprek op school had ik nog nauwelijks zin om de geplande rit naar de Zeeuwse kust te ondernemen. Het zou waarschijnlijk vandaag geen leuke strandwandeling voor mijn hond en mij worden. Tijdens die lange rit daarheen ga ik piekeren, dat moet ik nu maar niet doen. Ik blijf kort bij huis, ik wandel het Mastbos in.

Kibwana springt uit de laadbak, draait rondjes om me heen en zet dan zijn voorpoten zo hoog mogelijk tegen mijn borst. Zijn bek en mijn mond zijn op gelijke hoogte. Hij aarzelt niet; ik voel de natte tong langs mijn wang.

‘Gatver, Kibwana!’

Ik duw hem van me af. Vol verwachting staat hij kwispelend voor me. Verwacht hij een beloning voor deze gore begroeting? Ik veeg mijn gezicht droog met mijn mouw.

‘Jongen, toch. Zoiets doe je niet! Je bent lief, maar je kunt ook overdrijven.’

‘U praat met uw hond. Grappig om te horen.’

Ik had de vrouw aan de overkant van de parkeerplaats niet opgemerkt. Ze staat bij een tomaatrode mini met een zwart linnen dak. Een Austin Mini Cooper, een klassieker in cabrio uitvoering. Mevrouw heeft smaak. Een vrouw, ik schat haar achter in de veertig, met iets ondefinieerbaar chics over zich. Haar exclusieve en sportieve kleding met vrij opzichtige sieraden om hals, vingers en polsen en een ik-kom-net-van-de-kapper kapsel classificeren haar voor mij tot het type vrouwen dat ik tot nu toe uitsluitend op afstand ontmoette. Een dame, zoals de eigenaresse van de mini, behoort voor mij tot de categorie ‘te mooi & te duur’ en daarom onbereikbaar. Ik zoek ze zeker niet op; bang om een voorspelbaar blauwtje te lopen.

De vrouw moet mijn ongemak bemerkt hebben. Nog voor ik een gevat antwoord kan bedenken, verontschuldigt ze zich: ‘Is niet erg, hoor. Ik praat ook vaak tegen meneer Jansen en ik heb zelfs het idee dat hij me soms begrijpt.’

Wie meneer Jansen is, wordt meteen duidelijk. Ze opent het portier van de Cooper, een beagle springt uit de auto en komt meteen op de ridgeback af. Op een meter afstand van de veel grotere hond houdt de kleine jachthond plotseling in, zet de voorpoten schrap in het zand en laat een luid ‘Whoehoehoehoehoe!’ horen. Kibwana is nauwelijks onder de indruk. Hij kwispelt, laat zijn kop zakken en wanneer nu de beagle zich dichterbij waagt, zakt de ridgeback langzaam door de voorpoten. Onverschrokken stapt meneer Jansen op Kibwana af, vlakbij de kop van de ridgeback gaat hij liggen, hun snuiten raken elkaar heel even.

‘Die twee kunnen het prima met elkaar vinden’, waag ik voorzichtig het gesprek, ‘Meneer Jansen is een beagle, toch? Ze hebben de reputatie aardig eigenwijs te zijn.’

‘Hij luistert wanneer het hem uitkomt en dat is niet zo heel erg vaak. Ik noem het liever een bijzonder goed ontwikkelde jachtdrift. Meneer Jansen jaagt achter alles aan wat beweegt.’

‘Kibwana jaagt ook, maar hij komt meteen wanneer ik hem roep. Daar ben ik wel blij om.’

‘Een mooie hond. Wat voor ras is het of is het geen rashond?’

‘Ja, hoor. Eentje met een stamboom van hier tot ginder. Het is een Rhodesian ridgeback, een hond die door de Boeren in Zuid-Afrika gefokt werd om huis en haard te bewaken en ze werden ook ingezet om te jagen op groot wild. Dit ras is een kruising van veel Europese hondenrassen en de inheemse Hottentottenhond. Aan die Afrikaanse hond dankt het ras de strook haar die in tegengestelde richting op zijn rug loopt’, in een adem spui ik mijn Wikipedia kennis over het hondenras; ik geniet toch heimelijk van haar belangstelling.

‘Je weet er aardig wat van’, complimenteert de dame. ‘Ik zag je hier de parkeerplaats oprijden. Dat ging niet helemaal goed. Je smeed het portier van de auto dicht alsof je ergens vreselijk de pee in had. Wil je erover praten? Ik kan goed luisteren.’

‘Nee, hoor. Komt wel weer goed met me. Misverstand met de schooldirectie. Ze draaien wel weer bij.’

‘Ik loop graag met je mee als dat mag. Onze honden kunnen met elkaar rennen en ik wil graag iets meer over je weten. Je intrigeert me.’

Ik zou me geveleid moeten voelen door de belangstelling, maar ik zoek naar een excuus om vanmiddag alleen met mijn hond te kunnen wandelen.

‘U komt net terug van een boswandeling met meneer Jansen. Ik ben van plan om aardig wat kilometers maken. Kan uw hondje dat nog wel aan?’

‘Zeg maar jij, hoor. Ik heet Dominique, Dominique Offenbach. Het zal je verbazen hoeveel energie de beagle nog in zijn lijfje heeft. We lopen met je mee.’

‘Offenbach, de componist? Jacques Offenbach. Iedereen kent de *cancan* uit *Orphée aux enfers*’, ik ontdek net iets te laat, dat ik met mijn interesse voor muziek toch het gesprek begonnen ben dat ik juist wilde vermijden.

Ik sluit de auto af, de dame doet dat bij haar mini. De honden rennen voor ons uit, het bospad op.

‘Houd je van klassieke muziek? De componist is inderdaad mijn oudouder. Dan moeten we zeven generaties terug. Ik vind het een interessante naam. Duits-Joodse familie. Ik heb mijn meisjesnaam aangehouden.’

‘Je bent getrouwd?’

‘Ja, met Louis. Bijna achtentwintig jaar.’

Ik krijg het idee dat deze informatie niet erg enthousiast gedeeld wordt. Ik vraag niet verder.

‘Ik ben Johann. Je schrijft mijn naam met dubbel ‘n’. Dat is Noors, mijn moeder is Noorse.’

‘Ik had al het gevoel dat er iets ongewoons aan je was. Mijn gevoel laat me wat dat betreft zelden in de steek. Je ziet er ook sportief uit, je bent best lang. Eén meter tachtig, schat ik je. Ik vind jouw paardenstaart wel apart. Je begint grijs te worden. Eind veertig, net als ik?’

Ik zit meteen in de puntenwaardering van mevrouw.

‘Wil je me vertellen wat er speelt tussen jou en je directie?’

We slaan een bospad in. Meneer Jansen en Kibwana komen met hoge snelheid voorbijrennen, een stofwolk aan fijnzand laten ze achter zich.

Zandkorrels melden zich tussen mijn kiezen. Letterlijk knarsetandend wandelen we achter de twee druktemakers aan.

‘Ach, ik moet er niet zo zwaar aan tillen. Ik heb met hen een meningsverschil over hoe we de volgende studiereis voor de bovenbouw gymnasium gaan organiseren. Je gaat dit niet boeiend vinden.’

‘Blijkbaar is het boeiend genoeg om jou heel boos te krijgen. Vertel toch maar.’

‘Oké. Ik ben docent geschiedenis aan het lyceum. Ik geef les aan de bovenbouw vwo en gymnasium; de afgelopen vijftien jaar organiseerde ik de buitenlandse studiereizen voor de vijfde en zesde klassen. Ik deed dat vaak samen met een collega vreemde talen en met mijn collega aardrijkskunde. Tot volle tevredenheid van leerlingen, ouders en directie reisden we af naar Athene, Rome, Berlijn, de loopgraven in België en Noord-Frankrijk, Auschwitz en Sobibór, de invasiestranden van Normandië.’

‘Goh, wat interessant. Ik kan me van mijn middelbare schooltijd niet zo heel erg veel meer herinneren, maar de schoolreizen en vooral de werkweken in het buitenland staan me nog levendig voor de geest. Leuk, dat jij dit doet met je leerlingen!’

‘Dit jaar kregen we een nieuwe collega Duits. Berlijn staat dit jaar op het programma. Ik nodigde de nieuwe collega uit om een aantal organisatorische dingen mee op te pakken. Nou, dat deed ze met verve. Frau Kollege stapte een paar weken daarna naar de rector met een uitgewerkt reisplan van de Nederlandse spoorwegen en de Deutsche Bahn. Mevrouw liet zich meteen ontvallen dat de reizen per touringcar, zoals ik die tot nu toe organiseerde, veel efficiënter en wellicht ook goedkoper met de trein konden. De schooldirectie had daar wel oren naar en mijn collega kreeg toestemming om het te regelen. Je begrijpt dat ik me aardig gepasseerd voelde. Het zat me heel lang niet lekker. Ik wil niet met de trein. Het geeft me het onprettige gevoel afhankelijk te zijn van dienstregelingen, te moeten wachten op winderige stations of net aansluitingen te missen. Met een touringcar hebben we de vrijheid om naar plekken te gaan waar het openbaar vervoer niet komt. De touringcarchauffeur wordt deel van de begeleiding, hij voegt heel veel toe aan de studiereis. Natuurlijk kun je in Berlijn bijna overal komen met de U-Bahn. Maar je kunt al heel snel op een druk station of in een overvolle trein leerlingen kwijtraken. Nee, ik ga niet meer mee, wanneer de school besluit voortaan met de trein te gaan.’

‘En dat heb je vandaag de directie verteld?’

‘Daar waren ze niet blij mee. Ik was volgens de rector de dragende factor van deze studiereizen. Oud-leerlingen noemen meteen mijn naam en de reis die ze met mij maakten, wanneer ze over school spreken. Nee, de rector vindt dat ik mee moet; de buitenlandse studiereizen ziet hij liever niet doorgaan zonder mijn kennis en ervaring. Hij wil liever niet de veel jongere en onervaren collega de verantwoordelijkheid geven voor de studiereis. Ik moest er nog maar eens goed over nadenken.’

‘En daarom wandelen we nu hier.’

‘Ja, maar mijn besluit staat vast; ik ga niet met een trein naar Berlijn of naar Parijs, Rome, Athene. Absoluut geen zin in.’

‘Heb je iets tegen treinen? Er zijn mensen die nooit in een vliegtuig zullen stappen. Je kunt zoiets hebben.’

‘Niet dat ik weet. Naar Athene en Egypte zijn we met de examenklassen met het vliegtuig gegaan. Bij de luchthaven stond er altijd wel een touringcar voor ons klaar. Ik moet er niet aan denken om met vijftig scholieren in het Griekse openbaar vervoer te stappen.’

‘En treinen?’

‘Ben je psycholoog of zo? Waarom deze vragen?’

‘Zoiets. Ik heb een praktijk in regressietherapie. Ik voel vaak dingen die anderen niet voelen. Bij jou ervaar ik een enorme aura om je heen. Ik merkte het op het moment dat ik bij je op de parkeerplaats stond. Het was alsof je met een enorme föhn warmte in mijn richting blies. Ik had direct een beroepsmatige belangstelling voor je.’

‘Weet je, ik houd hier helemaal niet van. Veel te zweverig voor mij. Ik geloof daar niet in. Dit is aan mij niet besteed.’

‘Dat hoeft ook helemaal niet, jongen. Ik heb al veel mensen kunnen helpen met onverwerkte gebeurtenissen uit hun verleden. Ik heb de gave om die terug te halen. Je moet er wel voor open staan. Maar ik zal je daarmee niet vermoeien. Ik denk ook niet dat het bij jou lukt om je in trance of hypnose te brengen. Ik schat je in als iemand die graag de regie in handen houdt. Die controle moet je houden.’

‘Ik heb geen therapie nodig, hoor. Er is niets mis met me. Ik heb in achtenveertig jaar niets traumatisch meegemaakt. Misschien heb ik wel een beetje saai leven geleefd. Ik heb een leuke jeugd gehad. Ben opgegroeid in een liefdevol gezin. De middelbare school en de universitaire studie heb ik goed doorlopen; heb een leuke baan op het lyceum gekregen; ik heb steeds les mogen geven aan gemotiveerde leerlingen. Ik mocht dingen organiseren op mijn school; daar ben ik goed in en ik doe dat graag. En sinds drie jaar woont Kibwana bij me. Hij is als pup van acht weken bij me gekomen. We hebben het samen prima naar ons zin. Gaat wel goed met mij, vind ik.’

‘Oh, maar dat denk ik ook wel. Maar ik vind het niet leuk voor je, dat je op dit moment een conflict op school hebt. Ik voel hoe vervelend het voor je is.’

We zijn het hele bos doorgelopen, ongemerkt zijn we bij de uitspanning bij de tweede parkeerplaats gekomen. Op het terras zitten mensen te genieten van de vroege lentezon. We lijnen de honden aan.

‘Wil je iets gebruiken? Ik heb wel zin in een cappuccino, misschien hebben ze gebak.’

Ik hoef daar niet lang over na te denken: ‘Ik betaal. Kom, daar is nog een plekje in de zon.’

‘Lekker. Daar ben ik wel aan toe. Leuke wandeling is dit. Het is nog een flink eind terug straks. Ik moet de tijd in de gaten houden. Ik word tegen zessen weer thuis verwacht. Vanavond heb ik nog een cliënt.’

De ober neemt de bestelling op.

‘Zal ik water voor de honden brengen?’ vraagt hij; de man weet hoe hij een fooi kan verdienen.

De koffie en het gebak worden gebracht. Kibwana en meneer Jansen slobberen de drinkbakken leeg. De ober komt meteen met een refill.

‘Je weet nu alles over mij. Wie is Dominique Offenbach? Vertel.’

‘Ha, dit kon ik verwachten. Ik ben getrouwd, we hebben drie zonen. Onze jongens zijn het huis uit, studeren alle drie; we zien ze af en toe in het weekend of als ze geld nodig hebben. Mijn man is architect, hij heeft zijn bedrijf in Breda. Ik heb mijn master psychologie gedaan aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, daarna was ik als psycholoog verbonden aan de Van Mesdagkliniek. Ik ontdekte toen, dat ik een paranormale gevoeligheid had. Ik ben daarom de opleiding reïncarnatietherapie gaan doen.’

‘Hoe merk je in godsnaam dat je paranormaal begaafd bent? Zoiets komt toch niet aanwaaien?’

Ik merk enig sarcasme in mijn opmerking.

De ober brengt ons een tweede cappuccino. De honden liggen languit in de schaduw van de terrastafel. Dominique neemt de tijd voor haar antwoord.

‘In de tbs-kliniek werkte ik als psycholoog op de zwaarst beveiligde afdeling voor de moeilijkst benaderbare en behandelbare patiënten met een verhoogd risico op agressief gedrag. Er waren in mijn vriendenkring maar weinig mensen die begrepen dat ik dit ontzettend interessant en leuk werk vond.’

‘Ik kan me daar wel iets bij voorstellen. Het zal niet ongevaarlijk zijn met deze criminelen om te gaan.’

‘Ruim voor een eerste gesprek met een patiënt, lees ik me goed in. Het dossier van de tbs-er kan ik dan bij de intake meestal dromen. Ik laat me niet zo snel verrassen. Op een dag ontbrak er bij een nieuw dossier de foto van de patiënt. Met een telefoontje naar de administratie is dat snel hersteld. Maar toen ik de stukken van de nieuwkomer doornam, had ik voor mijzelf al een vrij duidelijk beeld gevormd van hoe die eruit zou zien. Ik verzuimde om de foto te laten bezorgen en liet de nieuwe tbs-er de volgende ochtend naar mijn kantoor brengen.’

‘En?’ ik begin nu echt nieuwsgierig te worden.

‘Je bent precies zoals ik me jou had voorgesteld. Ik had geen foto van je, ik moest me behelpen met je dossier. Goh, je bent in werkelijkheid nog knapper dan ik dacht, vertelde ik hem. De vleierij werkte; de man liet de reserves naar de begeleiders en hulpverleners even varen. Het werd een prettig gesprek. De voorstelling die ik me van de persoon gemaakt had, klopte pijnlijk nauwkeurig.’

‘Heb je dat daarna meer gedaan?’

‘Ik wilde weten of het die ene keer geen toeval was. In overleg met mijn collega’s heb ik bij de dossiers die ik later moest behandelen vóór de intake de ‘mug shots’ laten verwijderen. Ik maakte na bestudering van het dossier uit het hoofd een portretje van de nieuweling en gaf dat aan een collega in bewaring. Meestal kon ik aan het gezicht van die collega al zien dat ik in de richting zat. We hebben er geen spelletje van gemaakt; ik had ontdekt dat ik me aan de hand van informatie over een persoon een treffend beeld van hem of haar kon vormen. Ik zie iemand voor me, die ik nooit eerder zag. Ik herken iemand, die ik eigenlijk niet kan herkennen. Ik wist dingen die ik niet kon weten. Pas toen ik reïncarnatietherapie ging studeren, ontdekte ik dat het paranormaal moest zijn.’

‘Die aura die je bij me voelde, is die er nog steeds?’

‘Nee, ik merk niets meer. Je boosheid is verdwenen, hè. Ik vermoed dat de emotie de aura bij jou vrijmaakte. Je bent nu ontspannen.’

Ik ben inderdaad het ongenoegen over het gesprek met de rector kwijt. Hoe heeft ze dat gedaan? Deze vrouw is bijzonder; op een of andere manier haalt ze me compleet onderuit. Dat doet ze niet alleen met haar charmante verschijning, maar ook door haar manier van praten en luisteren.

We wandelen weer richting parkeerplaats waar we onze auto's hebben achtergelaten. De honden hebben nog een verbazend hoeveelheid energie over; ze rennen voor ons uit, maken een boog om ons heen door de hoge begroeiing met raaigrassen en pijpenstro en ze lijken daarna onvervaard hard op ons af te komen rennen. Kibwana heeft dankzij zijn hoge poten weinig moeite om de kleine meneer Jansen voor te blijven. De beagle compenseert het gemis aan snelheid door luid blaffen. Dominique filmt het tafereel met haar iPhone. Ik probeer buiten beeld te blijven.

‘Je hebt niet alles over je verteld. Ik weet haast zeker dat er meer is, dan je vandaag kwijt wilde. Ik voel een barrière bij je; je hebt er misschien niet hinderlijk last van, maar er is wel degelijk iets. Je zou een keer een sessie kunnen afspreken. Hier is mijn kaartje. Ik heb in Wernhout mijn praktijk aan huis. Denk er maar eens over na.’

‘Dat is vandaag de tweede keer dat ik die boodschap meekrijg. Reken er maar niet op. Ik heb wel een fijne wandeling met je gehad. Bedankt daarvoor.’

Ik wil haar een hand geven, maar ze komt dichterbij, legt haar armen op mijn schouders en drukt een kus op mijn wang. Ik moet er verdoemd bijgestaan hebben, dacht ik naderhand.

‘Ik vind je leuk. Ik zou je graag nog eens terugzien.’

Ze opent de deur van de Austin, meneer Jansen springt erin.

‘Tot ziens. Bel of mail me maar.’

Het duurt even voor ze de autogordel vastgemaakt heeft. De dubbele uitlaat van de mini laat een zacht brommend geluid horen.

‘Zelfs het geluid van haar autootje heeft klasse’, hoor ik mijzelf fluisteren.

Ze wuift door het open portierraam en rijdt weg.

Een rotweek was het. Blij dat het eindelijk weekend is. Normaal verrast het me dat er tegen het eind van de week twee vrije dagen volgen. Ik heb nooit eerder uitgekeken naar de onderbreking van mijn lesprogramma. Lesgeven is mijn passie, maar in de afgelopen week is er veel van dat enthousiasme verdwenen. Het waren niet alleen de herhaalde pogingen van mijn collega'tje Duits om mij te overtuigen van haar grote gelijk; ik heb ontdekt dat de rector met anderen over mijn standpunt gesproken heeft. Eén van mijn collega's moet daarna in de les tegen een examenklas verteld hebben dat de reis naar Berlijn waarschijnlijk niet doorgaat, omdat 'een docent dwarsligt'. De collega heeft mijn naam niet genoemd.

'Gaat Berlijn niet door omdat u niet meegaat, meneer?' probeert Ilse na de les, 'U heeft er zo interessant over verteld. We hebben er erg veel zin in. U gaat toch wel mee, hè meneer?'

De druk wordt duidelijk op verschillende niveaus opgevoerd.

Het foldertje in mijn postvakje vrijdagochtend is de druppel.

Sechs Tage Berlin komfortabel mit dem Zug.

Op het begeleidend post-it briefje wenst mijn Frau Kollege mij een '*schönes Wochenende*' en verzoekt me om er nog eens goed over na te denken.

Dit wordt een weekend met mooi weer. Misschien strandweer. Twee vriendinnen van me hebben in Domburg een appartement aan het golfterrein met uitzicht op zee. Ze zijn zelf twee weken in Zwitserland; ik mag de sleutel van het penthouse bij de huismeester halen, hij weet ervan.

In Domburg krijg ik meteen een pasje voor de parkeergarage onder het appartementencomplex. Op mijn hoge Defender met imperiaal is niet gerekend; vanwege de beperkte doorrijhoogte mag hij op de grote privéparkeerplaats aan de overkant van de weg. Het pasje werkt ook voor deze slagboom. Ik vind een schaduwrijke plek voor mijn voertuig naast een tomaatrode Austin Mini Cooper cabrio.

'Het zal toch niet zo zijn dat ik de therapeute uit Wernhout weer tref!' denk ik hardop, 'Haar autootje lijkt op deze, maar zal het niet zijn.'

Ik heb al eerder gelogeerd in het appartement met het prachtige uitzicht, toen was ik hier een paar dagen te gast. Yvonne en Kathleen zijn al jaren een bevriend stel. Twee jaar geleden zijn ze officieel getrouwd en ik mocht een

van de getuigen zijn. Het speelgoed van hun twee kinderen kom ik overal tegen in het penthouse. Voor Kibwana er ook mee gaat spelen, verzamel ik het en breng het in veiligheid op de kinderkamer. Op de logeerkamer hebben de dames een fles wijn en twee glazen voor me klaargezet. Ik ben er dit weekend helaas alleen.

Kibwana geeft aan dat hij naar het toilet moet. Hij staat zacht piepend voor de deur. We haasten ons met de lift naar beneden en net buiten het terrein van het complex doet hij meteen zijn plas.

We wandelen over het duinpad naar het strand. Halverwege mag ik in een van mijn broekzakken op zoek naar een zakje om de poep van mijn hond op te ruimen. Net als ik daarmee bezig ben, wandelt een ouder echtpaar voorbij.

‘Keurig hoor, meneer. Dat zou iedereen moeten doen.’

‘Iedereen die een hond heeft, bedoelt u.’

Het echtpaar kijkt me een ogenblik niet begrijpend aan en wandelt verder.

Kibwana heeft zijn boodschap gedaan; ik hoef me niet meer bezwaard te voelen met mijn hond langs het strand te wandelen, terwijl we door badgasten gadeslagen worden.

Het loopt tegen vijven, tijd voor een gekoeld biertje in een van de strandpaviljoens. Bij de ingang van het terras worden we verwelkomd door een jongeman met het logo van het restaurant op zijn voorschot. Snel overziet de ober de terrasbezetting.

‘In of uit de zon, meneer?’

‘Doe maar een schaduwplekje voor ons’, ik wijs meteen op mijn viervoetig gezelschap.

‘Hier staan drinkbakken voor honden en daar is een kraantje’, wijst hij ons.

‘Daar is tafel twee net vrijgekomen. U mag daar plaatsnemen. Mijn collega komt zo bij u.’

Ik merk na een paar minuten, wanneer zijn collega net de bestelling opgenomen heeft, dat ik niet veel later hier had moeten komen; de gasten die zich nu melden moet de vriendelijke gastheer teleurstellen. Alle tafels zijn bezet.

Ik heb een mooi plekje gekregen onder een reusachtige reclameparasol en mijn vreugde daarover wordt niet veel later vergroot met een koel glas Belgisch abdijbier en kaasplankje.

Kibwana ligt languit onder de tafel. Hij pakt met zijn kop nog de warmte van de voorjaarszon mee. Ridgebacks kunnen prima tegen de warmte. Tegen de kou kan hij overigens ook goed. Ik heb hem tijdens onze winters nog nooit zien rillen van de kou. Ik zal hem nooit een warmtedekje aandoen, wanneer het wat frisser wordt. Ik krijg al heel snel medelijden met een aangeklede hond en diens eigenaar.

Bij de ingang van het terras is een jonge vrouw met een ridgeback in discussie met de jongeman in voorschot. Hij lijkt onverbiddelijk; er is helaas geen plaats meer voor haar en haar hond. Ze zal moeten wachten tot er een tafeltje vrijkomt. De dame laat zich blijkbaar niet zo snel overtuigen. Ze wijst in mijn richting. Ik kijk achter me om te zien of daar wellicht nog een tafel vrijgekomen is. Helaas, ze zal geduld moeten hebben. Dat heeft ze niet. De discussie eindigt en schouderophalend komt de ober naar mijn tafeltje.

‘Meneer, u gebruikt slechts de helft van de tafel. Zou u het vervelend vinden om deze plaats te delen met die dame? Ze heeft ook een hond bij zich.’

‘Natuurlijk niet, als onze honden het met elkaar kunnen vinden, zie ik geen probleem. Laat haar maar komen.’

‘Erg vriendelijk van u. Dank u wel.’

Zichtbaar opgelucht gaat de ober terug naar de wachtende dame met hond. In een paar bewoordingen legt hij haar waarschijnlijk mijn voorwaarden uit.

De jonge vrouw meldt zich. Ze spreekt Duits.

‘Wat aardig van u. Een Rhodesian ridgeback; ook een reu? Zal ik Chaka aan deze kant houden?’

‘Hoeft niet, denk ik. Kibwana heeft hem al lang ontdekt. Laat ze maar even snuffelen. Neemt u plaats.’

De vrouw stelt zich voor als Christel, ze komt uit Potsdam bij Berlijn en heeft met vriendinnen een vakantiehuisje gehuurd. De vriendinnen zijn vandaag winkelen in Middelburg, daar had zij niet zoveel trek in.

‘Bovendien is statten met een hond niet zo heel erg handig’, vindt ze.

‘Met Kibwana is dat nooit een probleem. Er zijn niet zo gek veel winkels waar hij niet naar binnen mag. Hij gedraagt zich er altijd voorbeeldig.’

‘Chaka is duidelijk anders. Hij is een reu die graag op veel plaatsen een geurvlag achterlaat. Dat heeft al vervelende situaties opgeleverd.’

‘Dat doet Kibwana ook, maar vervelende situaties heb ik nog niet meegemaakt. Chaka, mooie naam. Afrikaans?’

‘Het betekent ‘krijger’ bij de Zulu’s. Een naam die wel bij hem past, toch!’

‘Uw hond heet Kibwana? Ook bijzonder. Swahili?’

‘Inderdaad, Kibwana betekent ‘jongeman’ in die taal. Hij is ook een meneertje. Hij tolereert maar zelden andere reuen in zijn buurt, maar voor ridgebacks maakt hij een uitzondering.’

Christel bestelt een clubsandwich en een latte macchiato. Mij trakteert ze op een tweede abdijbiertje.

‘U kent ongetwijfeld Berlijn. Hoe zou u ‘Berlijn doen’ met een groep van dertig scholieren in de leeftijd van zeventien, achttien? Ik ben zoiets aan het organiseren voor mijn school.’

Ik vertel niet dat ik hierover een conflict heb met collega’s en directie. Ik ben nieuwsgierig naar haar mening.

‘Met de metro kom je overal. De U-Bahn of de S-Bahn. De meeste bezienswaardigheden zijn op loopafstand van een metrostation. Overnachten jullie in een hotel of in een jeugdherberg? Die zijn in de buitenwijken ook meestal in de buurt van een metrostation. Dat moet geen probleem zijn.’

‘We slapen in een hostel. Dat is berekend op grote groepen. Voor reizen door de stad met de metro heb ik mijn bedenkingen. Van de dertig leerlingen lukt het altijd wel eentje om de trein net te missen of op het verkeerde station uit te stappen. Ik ben verantwoordelijk voor de leerlingen die ik meeneem.’

‘Wanneer u hen het Berlijnse metronet uitlegt en van te voren vertelt op welk station jullie uitstappen, dan kan het toch niet mis gaan. Ik zie wel vaker groepen buitenlandse studenten in de metro. En mocht het een keer fout gaan; ze hebben toch hun smartphone om u te bellen?’

‘Inderdaad, daar had ik nog niet aan gedacht. Moeten ze wel voor voldoende beltegoed en een opgeladen telefoon zorgen. Dank je. Ik ga er over nadenken.’

We rekenen af en wandelen het strand op.

‘Mogen de honden hier los?’

‘Nee, dat mag hier pas na zeven uur. Zou niet zo verstandig zijn met al die badgasten. Verderop richting Westkappelse Zeedijk mogen ze wel los. Daar

zijn nauwelijks badgasten. Dat stuk is erg populair bij wind- en kitesurfers. Laten we die kant opwandelen.’

Ondertussen wijst Christel me op een aantal zaken in de Duitse hoofdstad waar nauwelijks toeristen komen en die toch echt de moeite waard zijn. Vooral het stadgedeelte in de voormalige DDR moeten we bezoeken. Ik sla de tips meteen op in mijn telefoon.

Toch maar met de trein? Ik ben nog niet helemaal overtuigd.

Chaka en Kibwana rennen langs de vloedlijn voor ons uit. Een suïcidaal teckeltje komt keffend op het tweetal af. Zijn baasje haast zich om de dashond terug te halen en tilt hem op het juiste moment hoog boven de langsstormende ridgebacks.

Onze honden hadden het keffertje beslist met rust gelaten; dit is een paar maatjes te klein voor hen.

Een paar honderd meter verderop staat een Duitse herdershond op uit de ligkuil die zijn baasje voor hem gegraven heeft. De hond heeft de twee rennende ridgebacks opgemerkt en komt langzaam naar de vloedlijn. De haren op zijn rug staan overeind. Bij de ridgeback is dat het raskenmerk, bij de herdershond een teken van agressiviteit.

Christel heeft dat ook gezien. We roepen Chaka en Kibwana terug. Chaka twijfelt nog even, maar wanneer hij ziet dat Kibwana meteen omkeert en naar me toe komt, volgt hij ook.

De herdershond voelt zich niet langer bedreigd en keert terug naar zijn baasje. De man in zijn strandstoel naast de ligkuil is er niet eens wakker van geworden.

‘Kom we gaan terug. Lijkt me beter’, stel ik voor.

‘Mijn vriendinnen zullen ondertussen wel terug zijn uit Middelburg. We moeten nog koken. Heb je zin om mee te gaan? We koken altijd voor teveel personen. Jij bent hier alleen, toch?’

‘Het spijt me; ik heb voor vanavond gereserveerd in het restaurantje in het dorp. Ik heb aardig moeten praten om Kibwana mee naar binnen te mogen nemen. Ik wilde hem niet graag achterlaten in het appartement.’

‘Jammer. We hebben een vriendin, ze is van jouw leeftijd. Ze is ook single. Jullie hadden wel bij elkaar gepast. Ze is ook heel sportief en gek op honden. Ik zag dat al helemaal zitten.’

Christel en haar Zulu krijger wandelen verder langs het strand naar het dorp. Kibwana en ik gaan over het schelpenpadje terug naar het appartementencomplex. Ik ben toe aan een uurtje weken in het ligbad. Kibwana zoekt meteen de warmte van het balkon op.

Zondag.

Een prachtige dag, de zon zorgt voor een temperatuur boven de vijftientig graden. Een beetje zeewind maakt het aangenaam op het strand. Ik heb de Berlijnse Christel met haar vriendinnen zaterdag niet meer gezien. Ik ben wel nieuwsgierig geworden naar de sportieve, vrijgezelle vriendin.

Deze laatste dag aan de Zeeuwse kust wil ik een flinke strandwandeling maken. Vanaf hier langs de kust via Westkapelle naar Zoutelande zou tien kilometer zijn. Uurtje of twee heen en twee uur terug. Terrasje halverwege voor de lunch. Voldoende water en drinkbak voor Kibwana mee in het daypackje.

We nemen het schelpenpaadje langs het golfterrein naar het strand.

‘Meneer! Hallo, menéér. Hiero!’

Vanaf een afslagplaats op het golfterrein steekt een jongen een golfclub omhoog. Fedde, uit gymnasium vijf, ik herken hem meteen aan zijn rossige kuif. Zijn vrienden noemen hem ‘Ginger’. Ik moet er goed op letten dat ik dat ook niet per ongeluk een keer doe.

De jongen excuseert zich bij het gezelschap waarmee hij aan het golfen is, hij komt naar de omheining.

‘Goh, meneer. U hier! Leuk! En dat is de Rhodesian ridgeback waar u het altijd over heeft. Wat een mooie hond! Weekendje Zeeland? Bent u hier maar alleen met uw hond? Ik hoorde dat Berlijn misschien niet doorgaat, dat is toch niet waar, hè meneer?’

Fedde heeft niet eerder in een keer zoveel vragen aan me gesteld. Ik ga die ook niet beantwoorden.

Een belangstellende tegenvraag lijkt me op dit moment meer op zijn plaats.

‘Ik wist niet dat jij golft. Speel je hier met familie of met vrienden?’

‘Dat is mijn vader. Mijn broer is nu aan slag en zijn vriendin heeft zojuist de bal in de *rough* geslagen. Dat wordt zoeken. We gaan zo verder. Ik moet terug. Leuk om u hier tegen te komen. Doei.’

Ik volg de vier golfspelers nog een tijdje. Fedde groet nog een keer.

Aardige knul; het zijn stuk voor stuk leuke leerlingen in die vijf gymklas. Het zou inderdaad jammer zijn, wanneer hun studiereis naar Berlijn niet door zou gaan, omdat ik niet meega.

Het is druk op het strand. Kibwana moet op dit gedeelte aangelijnd. Tussen badlakens en strandstoelen door zoeken we de snelste route naar de vloedlijn. Daar is het minder druk. De zee is voor veel badgasten nog te fris. De lentezon heeft het zand op het strand eerder opgewarmd dan het zeewater.

Het wandelt een stuk prettiger over de net drooggevalle strook langs het water; bovendien lift na een poos over het droge strand een aardige hoeveelheid zand mee in je schoenen. Kibwana blijft de aanrollende golfkoppen met argusogen in de gaten houden. Hij heeft niet zoveel met water. Het moet in de zomer wel erg warm zijn, wil hij pootjebadend verkoeling zoeken. Als hij ooit zwemt, dan is dat per ongeluk.

Bij strandpaal eenenvijftig doen enkele naturalisten een voorzichtige poging om helemaal nat te worden; aarzelend wagen ze zich steeds verder in zee. Ik vind ze dapper. Ik ga niet graag langs het naaktstrand; óf het getoonde bloot ziet er zo onsmakelijk uit, dat je snel een groot badlaken zou willen toegooien, óf een dame is zo verschrikkelijk mooi in al haar naaktheid, dat het moeite kost om er niet naar te blijven staren. In beide gevallen voelt het ongemakkelijk.

Met de blik op oneindig ga ik verder richting Strand Noordduine; daar mag Kibwana zoveel rennen als hij wil.

Vanaf het naaktstrand rechts van me klinkt opeens luid: ‘Whoehoe whoehoeoeoe!’ En beagle schiet onder een parasol vandaan en rent enthousiast op ons af. Onder de parasol komt een blote mevrouw snel in zithouding. Ze schuift haar zonnebril van haar voorhoofd naar haar neus. ‘Jansen! Kom hier!’

Nu herken ik de regressietherapeute. Meneer Jansen staat met zijn zwiepend staartje voor Kibwana. Hij wil spelen met zijn grotere vriend. Ik houd mijn hond kort aan de lijn. Dominique komt snel aangelopen. Ik kan mijn ogen nauwelijks van haar prachtige lichaam houden. Ze is prachtig slank; bij haar borsten twijfel ik of die zo mooi gegroeid of toch gekocht zijn. Ze is ook mooi zonder haar chique outfit. Ze tilt haar hondje op.

‘Hoi, jullie ook hier. Dat is toeval. Kom even gezellig bij me zitten. Ik heb een fles rosé gekoeld. Zonde om die in mijn eentje te drinken.’

‘We zijn op weg naar Zoutelande; die wandeling hadden we voor vandaag gepland. Morgen sta ik weer voor de klas; nog even uitwaaien langs het strand.’

‘Uitwaaien kun je hier ook. Vanuit zee staat af en toe een aardige wind; daar hoef je niet voor naar Zoutelande te lopen. Kom, ik zit daar.’

Gedwee laat ik me naar haar zonneplekje met parasol leiden. Ik voel me enigszins opgelaten om gekleed naast deze mooie, naakte dame te lopen. Ik probeer mijn aandacht te richten op de hond die keurig naast me aan de lijn volgt; ik hoef dan niet naar de blote mensen om me heen te kijken.

Ik ben nog niet eerder zo snel gaan zitten op een strand; geklede badgasten vallen hier juist op, maak ik mijzelf wijs.

‘Trek wat uit, joh. Hier mag het’, moedigt Dominique me aan, ‘Je kunt best een beetje kleur gebruiken. Je hebt nog steeds je winterhuid. Je kunt het ook best hebben om hier bloot te liggen. Je hebt een mooi lijf, geen buikje zoals veel mannen van jouw leeftijd.’

‘Ik heb dat nog nooit gedaan. Ik denk dat ik het niet prettig ga vinden.’

‘Dat zou eigenlijk wel eens mee kunnen vallen. Behalve je moeder en de dokter hebben toch wel meer mensen je bloot gezien, toch?’

‘Dat wel, maar dat was anders. Dit is openbaar. Andere keren was het in de beslotenheid van de slaapkamer of in het atelier van mijn zus. Dit is ander bloot.’

‘Het atelier van je zus? Nu maak je me echt nieuwsgierig. Vertel.’

De enige concessie die ik aan de naturalisten om me heen doe, is het uittrekken van mijn shirt, schoenen en sokken. De rest blijft aan.

‘Niets bijzonders, hoor. Mijn zus heeft de bovenverdieping van ons huis en daar heeft ze haar atelier ingericht. Ik poseer wel eens, wanneer ze schilderles of een workshop beeldhouwen geeft.’

Dominique reikt mij de ijskoude fles rosé en een kurkentrekker aan. Twee glazen houdt ze verwachtingsvol in de hand.

Ik moet de nieuwsgierige snuit van Kibwana wegduwen om de fles te kunnen ontkurken.

Ik schenk de glazen in en parkeer de halfvolle fles terug in de koeler.

‘Proost! Op je studiereis naar Berlijn! Ben je er al uit? Je doet het, hè?’

‘Ik weet het nog niet. Ik blijf mijn twijfels houden.’

‘Komt wel goed, vertrouw maar op jezelf. Maar vertel eens, je woont samen met je zus? Heb je geen partner? Getrouwd geweest?’

Een glas rosé op een zonnig strand en het gezelschap van een prachtige vrouw; een beetje wind van zee om het hoofd koel te houden is nu onontbeerlijk.

‘Ik ben nooit getrouwd. Ik heb wel relaties gehad met vrouwen; op een of andere manier maakte ik zoiets toch telkens stuk. Ik heb nooit de schuld van de breuk in de ander kunnen vinden. Ik ben er blijkbaar niet zo goed in. Met mijn zus kan ik het prima vinden; we zijn echt maatjes. Zijn we altijd al geweest. Ze is twee jaar ouder. Ik heb het altijd al stoer gevonden dat mijn zus naar Sint Joost ging. Als ze dan op haar bont geschilderde fiets met een grote tekenmap naar de kunstacademie in de binnenstad vertrok, was ik hartstikke trots op haar. Ik had mijn kamer volhangen met haar tekeningen. In de achtertuin stonden beelden die ze gemaakt had. Onze ouders zijn vrij vroeg en snel achter elkaar gestorven. Wij woonden nog thuis. Zevenentwintig was ik. Freya begon net bekendheid te krijgen; haar schilderijen en de beelden verkochten goed. Ik had mijn baan op het lyceum. We konden samen ons ouderlijk huis kopen.’

‘Goh, wat bijzonder. Jij hebt de benedenverdieping en jouw zus woont boven. Is het zo’n groot huis?’

‘Kun je wel zeggen. Een vrijstaand herenhuis op de Bredase Baronielaan. Wij woonden vroeger op de bovenverdiepingen; beneden waren de praktijkruimten van onze ouders. Mama was huisarts en ze had de ingang van haar praktijk aan de rechterkant; de patiënten van papa gebruikten de linkerdeur. Mijn vader was psychiater. Soms vergiste iemand zich in deur. Dat leverde aardige taferelen op. Er werd veel gelachen bij ons thuis.’

Kibwana heeft zich ingegraven, meneer Jansen is vlakbij hem gaan liggen.

‘Lief, hè, die twee’, zegt Dominique.

Het valt me nu op dat ik nauwelijks oog heb voor het naakte lichaam naast me; op een of andere manier weet de therapeute mij opnieuw dingen te laten vertellen die ik nog nauwelijks met anderen deelde.

‘Je moeder huisarts, dat lijkt me wel handig. Een psychiater als vader lijkt me meer ingewikkeld; die kijken met andere ogen, hè.’

‘Viel wel mee. Op de eerste plaats was hij de vader zoals anderen; hij las ons voor als we naar bed gingen, stond op zaterdag langs het veld wanneer we hockeyden, ging naar ouderavonden van school, hij zorgde ervoor dat we geweldige vakanties hadden en je kon voor een goed advies altijd bij hem terecht. De psychiater in hem ontdekten we pas, wanneer hij ons in ons denken telkens een stap voor was. Je kon onmogelijk tegen hem liegen. Dat was af en toe onhandig.’

‘Je hebt een fijne jeugd gehad?’

‘Ja, hoor. Conflicten met onze ouders waren er nauwelijks. Mijn zus was nogal een wildebras; dat is ze eigenlijk nog steeds. Onze ouders hebben er nooit wat van gezegd, wanneer het zoveelste vriendje bleef slapen of wanneer ze veel te laat thuiskwam van een feestje. Freya, in de Noorse mythologie is het de godin van de wellust en de liefde; mijn ouders hadden geen betere naam kunnen bedenken. We hadden relaxte ouders. Toen ik op mijn kamer mijn eerste jointje rookte, had mijn moeder dat in de gaten. Ze kwam er gezellig bij zitten en nam ook een paar trekjes. Ik kreeg ook bijna alles wat ik graag wilde, al heb ik aardig moeten praten voor mijn vader een brommer voor me kocht. We hadden fijne ouders. Jammer dat we zo vroeg afscheid van hen moesten nemen. Ze zouden het ongetwijfeld schitterend hebben gevonden, dat mijn zus en ik samen in het ouderlijk huis gebleven zijn.’

‘Klinkt goed. En toch is er iets wat jouw balans verstoort. Ik kan er mijn vinger niet op leggen. Komt volgende keer misschien wel. Wat anders: je poseert naakt voor je zus en haar cursisten. En hier houd je angstvallig je broek aan? Dat begrijp ik niet.’

‘Misschien schaam ik me om me in het openbaar letterlijk bloot te geven. Ik krijg een bijzonder onprettig gevoel van kwetsbaarheid wanneer ik dat doe.’

‘Dat denk je; hoeft niet zo te zijn. Probeer het eens. Trek die broek uit; je zult zien dat er niemand hier opkijkt.’

‘Toch maar niet.’

‘Tsjonge, jonge, wat een held ben je. Kom ik zal je nog eens inschenken.’

‘Mag ik jou ook wat vragen? Toen ik hier vrijdagmiddag aankwam, meende ik jouw Austin Cooper op de parkeerplaats vooraan het dorp te herkennen.’

Mijn Defender heb ik ernaast gezet. Het is een mooie schaduwplek. Logeer je ook in het appartementencomplex aan de golfbaan?’

‘Ja, we huren dit weekend van een Duitse eigenaar. Woon jij er ook? Heb jij hier je eigen appartement?’

‘Nee, hoor, het is van twee vriendinnen. Het penthouse op de bovenste verdieping. Ik kijk bijna tot de Engelse kust. Ik mag er logeren. Ben jij alleen hier?’

‘Nee, jongen, helaas niet. Louis golft twee dagen hier met vrienden en zakenrelaties. Ik mag opdraven als de liefhebbende echtgenote van de succesvolle architect. Jouw broek gaat niet meer uit vandaag? Jammer, doodjammer.’

We blijven nog een paar uurtjes op het strand. De honden genieten van de aangename warmte. Meneer Jansen laat zich een paar keer verleiden om de zee in te gaan. Kibwana houdt droge poten.

Tegen zessen breken we op. Over het schelpenpaadje wandelen we terug naar het complex. Meneer Jansen en Kibwana doen ondertussen een plasje.

‘Jammer dat ik je niet bloot mocht zien. Dat komt nog wel een keer. We zouden een keer kunnen afspreken om samen hierheen te gaan. Misschien moest ik maar eens een workshop naaktschilderen bij Freya gaan doen.’

In de lift drukt ze, wanneer de deur op de tweede verdieping openschuift en Dominique uitstapt, snel een zoen op mijn mond. Ik proef de rosé.

Ik moet vanavond maar niet terug naar Breda rijden, dat lijkt me geen goed idee na een halve fles rosé. Ik blijf hier nog een nachtje. Morgen moet ik vroeg opstaan, bed verschonen, Kibwana uitlaten en zorgen dat ik om half tien weer les kan geven. Ik moet de wekker zetten. Eerst maar een pizza laten bezorgen.

De weken na het onaangename gesprek met de rector was er niemand die begon over de studiereis voor vijf gym naar Berlijn. In de docentenkamer werd er niet meer over gesproken. Zelfs de vijfdejaars kwamen niet informeren of ik een besluit genomen had. Het leek haast of er collectief de afspraak gemaakt was om het onderwerp even te laten rusten. Dat ik in alle rust voor mijzelf dingen hierover op een rijtje probeerde te krijgen, is wellicht voor de betrokkenen duidelijk geweest. Toch voelt dit stilzwijgen onprettig.

Dat moet de reden geweest zijn, dat ik er zelf over begon tegen de leerlingen van vijf gymnasium.

‘Ik zie zo op tegen die treinreis naar Berlijn. Ik vond de reis per touringcar erg prettig. Ik weet niet zo goed wat ik van een dergelijke treinreis moet verwachten. In de hoofdstad reizen met de metro lijkt me stressvol. De touringcarchauffeur bleef geduldig wachten wanneer een groepje leerlingen wat later kwam, omdat ze verdwaald waren of omdat het terras zo gezellig was. Ik weet het niet, jongens.’

Ilse is de eerste die me probeert te overtuigen: ‘Met de trein sta je nooit in de file. We hebben het heel vaak meegemaakt dat we op weg naar de wintersport uren in de file stonden vanwege een ongeval of door wegwerkzaamheden. Wij gaan ’s winters voortaan met de trein naar de sneeuw. De trein is relaxed, meneer.’

‘We zijn in de tweede klas naar Parijs geweest. De touringcar zette ons bij een metrostation in een van de voorsteden af. We hebben alle highlights van de stad in een dag bezocht dankzij de metro. Je vliegt onder de stad door. Je moet wel goed opletten op zakkenrollers’, weet Dimitri te vertellen.

‘Meneer, volgens mij zijn we er met de trein sneller dan met de bus. Dan blijft er toch meer tijd over om alles te bezoeken? Is de trein goedkoper dan met de touringcar?’ wil Inge weten.

‘Het is iets goedkoper, meen ik. Mevrouw Van Basten-Batenburg heeft dat uitgezocht. Ik kan het voor jullie navragen.’

‘Hoefst niet, meneer. We vragen het haar zelf wel. Het volgende lesuur hebben we Duits van haar.’

Godelieve heeft niets gezegd; ik merkte dat ze mij het hele gesprek indringend aankijkt, ze lijkt diep na te denken.

‘Meneer, heeft u als kind iets naars meegemaakt met een trein of zo? Reist u eigenlijk weleens met de trein?’

Godelieve zou zo bij Dominique Offenbach in de leer kunnen.

‘Niet dat ik weet. Nee, ik reis nooit met de trein. Ik weet slechts van horen zeggen, dat ik als baby in de trein naar ’s-Hertogenbosch een vreselijk stinkende poepluier kreeg. Mijn moeder zat alleen in een coupé en heeft me verschoond net voor de trein in Geldermalsen stopte. Er stapten veel mensen in en nog voor mijn moeder de vieze luier van de zitting tegenover haar kon halen, was er een meneer bovenop gaan zitten. Mijn moeder durfde er tegen die man niets van te zeggen. Ik heb het verhaal van die luier nog op veel verjaardagen moeten aanhoren. Dat is volgens mij het enige vervelende dat ik ooit meemaakte in een trein. Ik was een baby.’

‘En toch zou zo iets best invloed kunnen hebben’, zucht Godelieve.

Tegenover me zit een regressietherapeute in spe!

De week daarop kom ik de rector in gezelschap van mijn collega Duits tegen op de gang. De lessen zijn gewisseld en ik heb van de gelegenheid gebruik gemaakt om snel een kop koffie in de docentenkamer te halen. Het mag niet; ik weet dat drommels goed. De rector maakt er geen opmerking over. Dat valt me weer mee.

‘Heeft u nog nagedacht over de studiereis naar Berlijn?’ vraagt hij.

‘Nagedacht, dat wel. Ik weet het nog niet, meneer. Ik heb nog een weekje nodig. Gymnasium vijf heeft me bijna weten te overtuigen.’

‘Leuke klas is dat. Ik geef hen graag les. Ik denk dat het een goede groep is om mee te nemen naar Berlijn. Ik zou het in ieder geval heel fijn vinden, wanneer u mee zou gaan. En vijf gymnasium rekent er zo’n beetje op dat u meegaat, heb ik begrepen’, zegt collega Van Basten-Batenburg.

Ik groet en verdwijn met mijn illegale koffie naar mijn klaslokaal waar net een drie vwo-klas arriveert.

Klas drie vwo is vorige week naar het Binnenhof geweest. De leerlingen hebben de zitting van de Tweede Kamer op de publieke tribune gevolgd en kregen een rondleiding in het gebouw van de Eerste Kamer. Ik hoop dat ik

vandaag er enig profijt van heb als ik over het ontstaan van de Staten Generaal in het Bourgondische rijk van Philips de Goede ga vertellen. Ik vrees echter dat drie-vwo meer herinnering heeft aan ‘het uurtje vrij’ op de Scheveningse boulevard.

Ik doe desondanks een poging dit stukje vaderlandse geschiedenis met enthousiasme aan de man te brengen. Geschiedenis. Van de leerlingen aan wie ik dit vak mag geven, zal het merendeel straks geen geschiedenis gaan studeren en daarmee carrière maken als geschiedenisdocent, historisch onderzoeker, schrijver of journalist, museummedewerker, ambassadeur in de Chinese Volksrepubliek, vicepremier, premier of koning van ons land. Voor de meeste leerlingen is geschiedenis het vak dat zij in hun studiepakket kiezen, wanneer andere zaakvakken nog minder aantrekkelijk zijn. Ik zie het als mijn taak om geschiedenis voor hen zo boeiend mogelijk te maken; het gaat me vrij redelijk af omdat ik geschiedenis zelf bijzonder interessant vind. Ik hoop iedere keer iets van dit enthousiasme over te kunnen brengen; vandaag aan drie-vwo.

Het is half drie. Mijn lessen zitten erop voor vandaag. Deze keer heb ik geen teamoverleg of vergadering; ik mag naar huis. Op de fiets doe ik er tien minuten over. De auto pak ik alleen als de regen echt met bakken uit de lucht valt. Ik vind het al vervelend wanneer mijn leerlingen nat geregend de klas inkomen. Die geur doet me op een of andere manier denken aan paardendekens. Ik houd het dan zelf heel graag zo droog mogelijk.

Mijn fiets parkeer ik in de voortuin. De fiets van mijn zus staat er; ze is thuis. Onze fietsen staan hier nooit op slot; keurige buurt, hier wordt niet gestolen. Ruim veertig jaar staan onze fietsen hier voor de pak, niemand heeft ze ooit meegenomen. Het gebeurt me soms dat ik vergeet de Landrover af te sluiten. Ik heb nog nooit iets gemist uit mijn auto. Meestal ontdek ik mijn nalatigheid wanneer ik Kibwana ’s avonds uitlaat.

Freya is in haar atelier. Ik hoor Wagner dreunen uit haar veel te dure geluidsinstallatie.

Kibwana komt me enthousiast begroeten. Zijn hele lijf is blij dat ik er weer ben. Ik doe zijn halsband aan en pak de hondenriem van de kapstok. Er hangt een jas die ik niet ken. Damesjasje met shawl; zoiets draagt mijn zus niet. Ze zal bezoek hebben.

Ik trek de voordeur achter me dicht en weet meteen dat ik mijn huissleutel op het kastje in de gang heb laten liggen. Freya is thuis; ik hoef straks niet in te breken.

Het Mastbos is tien minuten wandelen van thuis. Zijn plas doet Kibwana aan de voet van de beukenbomen die van de Baronielaan 'een laan' maken. Voor de grote boodschap neemt hij de tijd in het losloopgebied.

Op de kleine parkeerplaats bij de ingang van het wandelbos valt mijn oog meteen op een rode mini met een zwart linnen dak. Ga ik de Wernhoutse therapeute ook hier tegenkomen? Drie keer kan geen toeval zijn! Ze weet dat ik op de Baronielaan woon. Ik zit niet te wachten op de dame die aura's om me heen ziet en er zeker van is dat ik ooit een trauma opgelopen heb. Desondanks wandel ik speurend naar een vrouw met een beagle door het Mastbos. Ik weet niet of ik opgelucht moet zijn haar vandaag hier toch niet tegen het lijf te lopen. Kibwana speelt met andere honden, doet zijn grote boodschap en ik deponeer het poepzakje in het containertje bij de speelweide. Ik maak een praatje met de eigenaar van een lieve Berner sennenhond en keer daarna terug naar huis.

Mijn huissleutel ben ik vergeten. Ik hoor nog steeds de *Lohengrin* van de Duitse componist door het huis galmen. Freya zal de deurbel niet horen; ik probeer het toch. Twee seconden nadat ik ophield met aanbellen, stopt de muziek. Ik druk nogmaals op de bel. De deur zwaait open. Dominique staat met een brede glimlach in de deuropening.

'Surprise!'

Zeg dat wel! Zij is wel de allerlaatste die ik aan die kant van mijn voordeur verwachtte. Ik had misschien enthousiast moeten reageren, maar ik doe doodkalm Kibwana's halsband af en stuur hem naar binnen. De Wernhoutse moet ruimte maken om mijn hond te laten passeren; ik volg mijn hond meteen. Dominique moet voor mij verder opzij. Onze lichamen raken elkaar. Dominique kijkt me diep in de ogen. Ik kijk weg. Ga naar mijn woonkamer. Achter me hoor ik dat Dominique de voordeur dichtdoet, ze volgt me naar mijn kamer.

'Wat doe jij hier? Heeft mijn zus jou binnengelaten? Hoe wist je waar ik woonde?'

'Leuke ontvangst!'

‘Sorry, maar dit overvalt me. Neem plaats. Hoe wist je waar ik woonde? Ik had je verteld dat we in de Baronielaan wonen, die is anderhalve kilometer lang; er zijn ruim tweehonderd huisnummers. Je gaat me niet wijsmaken dat je een paranormale ingeving kreeg en bij de juiste voordeur aanbelde!’

‘Je vertelde dat je vrijstaand woont en dat je een voordeur links en rechts van het huis hebt. Er zijn enkele vrijstaande herenhuizen in deze straat. Bij het eerste huis informeerde ik bij de buurman die in de voortuin bezig was of hij me kon vertellen of er een huisarts gewoond had. De man kon zich prima herinneren dat jouw ouders in het grote huis aan de overkant woonden. De kinderen van de dokter wonen er nog steeds, wist hij te vertellen. Eenvoudig speurwerk, jongen.’

‘Freya heeft je zomaar binnengelaten?’

‘Ja, ik vertelde haar dat ik je vriendin ben en dat je mij verwachtte. Zij vond het ook raar, dat je dan ineens met Kibwana weg was.’

‘Je bent best brutaal, vind je niet?’

‘Dan had ik nooit die interessante zus leren kennen. Ze maakt mooie dingen. Dat naakt van jou in brons, heb je enig idee hoeveel ze daarvoor vraagt?’

‘Vind je het mooi? Ik heb geen idee. Ze laat die bij een bedrijf met de ‘verloren malmethode’ gieten. Dat schijnt best duur te zijn. Het origineel van was verlies je en de mal wordt na het gieten kapotgeslagen om het beeld tevoorschijn te halen. Ik denk dat je een dikke portemonnee mee moet brengen voor een beeld van dat formaat. Ik zal wel een keer informeren voor je.’

‘Je vraagt je waarschijnlijk af waarom ik je hier opzocht. Ja, hoe ga ik dat nu zeggen? Ik had na de ontmoeting in Domburg vrij snel een berichtje van je verwacht. Ik had het gevoel dat het wel klikte tussen ons en dat je mij misschien wel vaker wilde zien; dat geldt in ieder geval wel voor mij. Je hebt iets wat me intrigeert, beroepsmatig en persoonlijk. Meestal heb ik dat vrij vlot in de gaten; bij jou kost dat meer moeite. Waar ik nieuwsgierig naar ben: hoe ging het de laatste weken op school? Heb je voor jezelf al een besluit genomen?’

‘Nee, eerlijk gezegd niet. Mijn verstand zegt me om in het belang van mijn leerlingen toe te geven aan het verzoek van de directie en me te schikken in de voorstellen van mijn collega. Mijn gevoel zegt me iets anders. Ik weet het niet meer.’

‘Hoeveel keer heb je tot nu toe de buitenlandse studiereizen geregeld voor jouw school? Zijn daar ooit dingen voorgevallen waar jij je schuldig over voelde? Je bent iemand die graag de regie in de hand houdt. Ben je bang dat je niet voldoende controle hebt over de reis naar Berlijn?’

‘Je blijft graven, hè. Ik kan me niet zo snel een vervelend voorval herinneren; het ging steeds zonder problemen. Dit wordt mijn vijftiende studiereis. Drie keer naar Rome, één keer naar Egypte, naar Griekenland zijn we vijf keer geweest, naar Berlijn gaan we nu voor de vierde keer en we zijn twee keer naar Auschwitz-Birkenau in Polen geweest.

Wacht eens, ik herinner me een afschuwelijke gebeurtenis in het vernietigingskamp. Iets met een meisje uit zes gymnasium, laat ik haar Anna noemen, een jaar of zes geleden. Ze raakte compleet van de kaart toen we in een van de barakken de stapels schoenen van de vermoorde mensen zagen. Tussen de duizenden schoenen wees ze ineens paniekerig naar twee rode kinderschoentjes. Ze hyperventileerde en we hebben haar meteen naar buiten moeten brengen. Een van mijn collega’s mocht de schoentjes even oppakken. Je zag opnieuw de paniek in de ogen van het meisje.

De toezichthouder veegde het stof van de kinderschoentjes en hij ontdekte dat er een naam in de zolen gekrast was. Het was dezelfde voor- en achternaam als die van Anna! Ik heb haar apart genomen, ze moest daar weg. We zijn gaan lopen langs de grimmige omheining van het kamp. Ze huilde, ze omhelsde mij; ik heb haar laten uithuilen over mijn schouder. Toen ze opkeek, zag ze dat ik ook gehuild had. De verschrikkingen die ik in mijn lessen over de Holocaust aan mijn leerlingen verteld heb, kwamen nu ineens tot leven.’

Mijn stem slaat over; ik moet slikken.

‘En Anna is Esther Rothstein?’

‘Hoe weet jij dat nou?’

Ik ben stomverbaasd!

‘Ik ken het verhaal. Esther is mijn cliënte. Ik kan je niet vertellen wat er met haar aan de hand is; daar heb ik haar toestemming voor nodig. Ik ga je er niets over zeggen. Ik kan haar eens vragen bij een volgend consult. Ze zal zich haar docent geschiedenis best nog wel herinneren.’

‘Ze is cum laude geslaagd, weet ik nog. Ze is gaan studeren. In Leiden. Biochemie, iets met bacteriën en virussen. Ze moet inmiddels afgestudeerd zijn. Ik zou het leuk vinden om haar weer te ontmoeten.’

‘Ze heeft een heftige tijd achter de rug, maar dat vertelt zij je misschien zelf nog wel.’

‘Die gebeurtenis in Polen heeft toen een flinke impact op me gehad. Dat ik zoiets bijna vergeten was.’

‘Oh, ons geheugen doet gekkere dingen met ons. Je wil niet weten wat er aan vervelende gebeurtenissen uit ons leven verdrongen worden en waarmee je toch problemen blijft houden. Het is mijn vak, jongen.’

Dat ‘jongen’ gaat me storen; Dominique komt te dichtbij.

‘Het zou kunnen dat het voorval met Esther nog steeds doorwerkt. Dat was zo’n situatie waar jij de grip verloor. Je bent zeker van jezelf wanneer je met de vertrouwde touringcar reist; met de trein vrees je de controle te verliezen.’

Ik laat dit op me inwerken; ze zou gelijk kunnen hebben.

‘Thee of koffie? Wat krijgt iemand die hier op visite komt doorgaans te drinken?’

‘Oh, sorry. Slordig van me. Wat wil je?’

‘Je lijkt me het type voor zo’n luxe koffiezetter; heb je die? Dan wil ik graag een cappuccino of een latte. Ik lust ook smaakjesthee. Heb je zo’n kistje waaruit je kunt kiezen?’

‘Ik neem koffie. Ik kan met mijn machine elf smaken koffie maken.’

‘Doe mij die cappuccino maar, meneer de barista.’

Ik ga in de keuken de koffie maken.

‘Doe mij ook een cappuccino!’ roept Freya vanuit mijn woonkamer.

Ze is naar beneden gekomen en op de bank aangeschoven.

Wanneer ik wat later met de koffie binnenkom, zijn de dames in onderhandeling over de prijs van het bronzen naakt. Van het bedrag, waarover ze het na een tijdje eens worden, zou je een luxe veertiendaagse cruise naar Noorwegen kunnen doen. En dat is precies wat Freya met het geld van plan is. Ongetwijfeld all-in, met toeslag voor een eenpersoons hut aan het bovendek en een plaatsje aan de kapiteinstafel bij het diner.

Vanaf mijn natuurstenen sokkel is mijn bips gericht naar de koeien in het weiland achter het perceel. In mijn bronzen naaktheid kijk ik over de perfect onderhouden tuin met zijn gemillimeterde gazon en de kleurrijke borders naar de prachtige bungalow.

Door brede terrasdeuren zien we hoe mooi het zonlicht speelt op het brons.

‘Je staat daar mooi’, vindt Dominique.

‘Ik had er liever vrouwelijk naakt gehad, maar het is jouw beeld, schat’, merkt Louis op.

Ik ontmoet vandaag de Bredase architect. Een corpulent mannetje met een volle, rossige baard. Zijn zware bril is van een zeer hoge sterkte. Door de kromming van de brillenglazen lijken zijn ogen op die van een vis.

‘Jezus, je moet wèl goede ogen hebben om door zo’n bril te kunnen kijken!’

Ik slik het compliment toch maar in; ik ben hier tenslotte te gast en ik ken de man niet.

Ik vraag me wel af wat er ooit aan bekoorlijkheid aan deze man geweest is, waarvoor Dominique viel.

Vandaag heeft Freya het beeld in Wernhout laten bezorgen. Twee potige verhuizers hebben het beeld op de sokkel geplaatst. Freya is met de verhuswagen meegereden; ze wilde beslist zelf de transportbekisting verwijderen. Ik heb na school Kibwana uitgelaten en ben daarna meteen naar Wernhout gereden om mijn zus op te halen. De ridgeback ligt nu te slapen in de laadbak van de Landrover.

‘Het beeld moet ingewijd worden. Ik heb een flesje koud’, kondigt Louis aan.

‘Ja, lekker schat. Ik pak vier glazen.’

‘Voor mij niet. Ik moet rijden. Doe mij maar een jus’, weet ik nog snel in te brengen.

‘En ik mag wèl. Ik word gereden!’ juicht Freya.

Mijn zus heeft nog nooit iets met alcohol afgeslagen; het is een zegen voor alle weggebruikers dat ze haar rijbewijs nooit heeft gehaald.

De architect komt even later terug met een fles, die hij als een kleinood in de handpalm tentoonstelt.

‘We hadden nog een Dom Pérignon brut uit 2010. Voor zo’n honderdzeventig euri mag hij best lekker zijn.’

Ik informeer maar niet naar de prijs van het pak jus d'orange.
Louis opent de fles met bubbels met de deskundigheid van een sommelier.
Bij het inschenken gaat geen druppel verloren.
'Nou lui, santjes!' proost de gastheer.
'Op de bronzen bloterik', grap ik.
Verkeerde opmerking, niemand lacht.
Een oorverdovend 'Whoehoeoeoeoe!' redt mij.
'Meneer Jansen heeft Kibwana ontdekt', weet Dominique, 'ik ga er wel heen.
Is jouw auto open?'
'Ik doe hem zelden op slot; zeker niet wanneer Kibwana erin ligt. Ik loop met
je mee. Kunnen we de honden hier ergens uitlaten?'
'Dichtbij is een bos waar ze los mogen.'
Ze richt zich tot haar man en Freya: 'Jullie redden het hier wel? Er staat een
schaal met hapjes in de keuken.'
Ze drinkt haar glas in een teug leeg.
Bij de Landrover maakt de beagle lawaai voor drie. De ridgeback kijkt langs
het reservewiel op het achterportier verbaasd naar de kleine druktemaker.

'De landwegen en karrensporen zijn hier niet geasfalteerd. Ik vind dat de
charme van dit Brabantse landschap. Ik woon hier graag.' zegt Dominique na
een poos stilzwijgen. We wandelen tussen de weilanden en landerijen door
naar een bescheiden bos met vliegdennen en berkenbomen.
'De honden mogen hier los?' vraag ik; ik heb de musketonsluiting van
Kibwana riem al vast.
'Ja, hier zit geen wild. Reewild blijft aan de andere kant van de E19; het
Belgische gedeelte moet regelmatig bejaagd worden', weet Dominique, 'Ik
word daar wel eens uitgenodigd voor een jachtpartij.'
'Jáág jij?' er moet verbazing in mijn stem geklonken hebben.
'Jazeker. Ik heb een jacht- en wapenvergunning voor zowel Nederland als
België. Vanaf het moment dat ik een geweer kon vasthouden, kreeg ik mijn
eigen geweer van mijn vader. Papa was een fervent jager en blijkbaar heb ik
dat ook in mijn genen. Achter het huis is het weiland ons eigendom. Ik oefen
daar soms op kleiduiven.'
'Je blijft me verbazen.'

‘Louis moet er niets van hebben. Ik mag alleen oefenen wanneer hij niet thuis is. Hij is bang van wapens en van harde knallen. Dat is de reden dat we hier in het buitengebied zijn gaan wonen; hier hebben we met oudjaar geen vuurwerk. Louis begon al in zijn jeugd vanaf begin december in paniek te raken door de rotjes en gillende keukenmeiden, die zijn vriendjes afstaken. We hebben later ontdekt dat hij in een vorig leven gesneuveld is in de slag bij Waterloo. Hij was een Pruisische soldaat.’

De stelligheid waarmee Dominique dit vertelt, dwingt me tot zwijgen. Ik ga er geen vragen over stellen.

Mijn veronderstelling, dat Louis als klein kind tijdens onweersbuien is weggekropen en onder zijn bedje tevergeefs om zijn moeder riep, laat ik maar voor wat ie is.

Meneer Jansen en Kibwana rennen voor ons uit. Ze verdwijnen in het hoge gras tussen de bomen. Hier zijn geen brede bospaden. We volgen een olifantenpaadje; te smal om naast elkaar te blijven gaan. De ridgeback reu kruist een paar keer ons pad; hij wordt op enige afstand gevolgd door een luid blaffende beagle.

We komen bij een open plek in het bos. De bodem is hier bedekt met sterretjesmos en zwenkgras. Het nodigt uit tot zitten. Dominique neemt zonder iets te zeggen de invitatie aan en wijst naar de vacante plek naast haar. Zodra ik zit, komt Kibwana erbij. Hij vlijt zich aan mijn voeten. Meneer Jansen blijft onrustig om ons heen struinen.

‘Hoe vind je Louis?’ met die vraag overvalt de therapeute me.

Wat moet ik daar nou op zeggen?

Ik trek alles wat ik aan diplomatie in huis heb open: ‘Aardige vent, sympathiek.’

Meer weet ik er niet van te maken; ik vrees dat Dominique het doorheeft.

‘Saaie vent, bedoel je. Knap is hij zeker niet, hè.’

‘Het zijn niet mijn woorden.’

‘Ik zie het je denken. Ik heb een gave, weet je nog.’

‘Ach, hij is ongetwijfeld lief voor je. Je was er anders toch nooit zo lang bij gebleven?’

‘Spannend kun je hem niet noemen. Dan ben jij een stuk boeiender. En knapper.’

Ik sta op. Dominique komt met deze laatste opmerkingen te dicht in mijn comfortzone.

‘Wil je nu al verder? Dit is juist een fijn plekje. We kunnen hier vrijuit met elkaar praten.’

‘Ik weet niet of ik dat wil, Dominique. Kom laten we verder gaan.’

‘Jammer, ik vind het juist zo leuk hier met je. Kom nog even zitten.’

‘Laten we verstandig zijn. Kom we gaan.’

Dominique staat duidelijk met tegenzin op. Ze had zich het verloop van deze wandeling met de honden anders voorgesteld.

Meneer Jansen en Kibwana rennen voor ons uit, verdwijnen in het hoge gras naast het bospaadje en halen dan weer in. Onvermoeibaar zijn die twee.

‘Ik heb Esther gesproken. Ik zou dat helemaal vergeten. Als ik haar moet geloven, was je een van de betere leraren en mentoren van de school. Ze begon enthousiast over jouw lessen te vertellen. Je maakt van iedere les een feest, als ik haar begrijp. Van saaie lesstof wist je toch iets boeiends te maken. Ze vertelde opgetogen over je.’

‘Esther overdrijft, hoor’, matig ik.

‘Ze zou het leuk vinden je na al die jaren weer te ontmoeten. Ik heb haar verteld hoe wij elkaar ontmoet hebben en wat ik in jouw nabijheid ervaar. Dat vond ze zo bijzonder, dat ze voorstelde om de volgende sessie met haar samen met jou te doen. Wat denk je?’

‘Ik ga niet onder hypnose!’

‘Natuurlijk niet. Het is Esthers sessie. Ik gebruik zelden hypnose om herinneringen terug te halen. Soms gaat een cliënt in een lichte trance om een ervaring uit het verleden te beleven. Ik heb de gave om dan wat verteld wordt, te zien in beelden en te horen in geluiden. Hoogsensitief, hooggevoelig noem ik het liever. Het moeilijkste is dan om die verkregen informatie naar de cliënt terug te koppelen. Bij Esther is dat erg goed gegaan; dat zal ze je zelf wel vertellen, denk ik.’

‘Esther Rothstein. Ik ben echt benieuwd hoe het haar vergaan is.’

De honden zoeken een plekje op het terras. De tegels zijn verwarmd door de zon. Ze zijn aangenaam van temperatuur voor de twee hondenlijven; meneer Jansen en Kibwana gaan meteen languit. Dominique opent de schuifpui en laat mij voorgaan naar de keuken. De schaal met hapjes is half soldaat

gemaakt. De fles Dom Pérignon, brut, uit 2010 ligt in de afvalbak. Daar is geen druppel meer uit te krijgen.

In de living met uitzicht op de recent geopende beeldentuin zijn Freya en Louis aan een tweede fles van honderdzeventig euri begonnen. Ze hebben niet in de gaten dat wij in de deuropening staan.

Louis heeft zijn glas op ooghoogte en inspecteert het met een kennersoog: ‘Van de Chardonnay en Pinot Noir druif. In de neus de stralende zoetheid van tropisch fruit: groene mango, meloen en ananas, mijn beste Freya. Daarna gaat het over in meer gematigde tonen, de tinteling van sinaasappelschil, de mist van een mandarijn.’

Louis slijt zijn wijnkennis aan mijn halfdronken zusje. Die hangt futloos in de bank en veinst te luisteren naar zijn betoog.

‘Zo, gezellig geworden’, onderbreekt Dominique de echtgenoot, ‘Nog wat voor ons overgelaten?’

‘Bij nader inzien vind ik het toch een prachtig beeld’, de wijnkenner vermijdt antwoord op de gestelde vraag te geven.

‘Freya, we gaan terug naar Breda. Ik heb nog geen eten in huis voor vanavond; ik moet nog wat boodschappen doe’, probeer ik door te dringen tot mijn familielid.

‘Je kunt hier mee-eten. Ik maak straks wel iets.’

‘Doe maar niet. Ik neem de kunstenaar mee. Het beeld is ruimschoots ingewijd en de beeldhouwster is ook rijkelijk...’

Dominique werpt me een blik van verstandhouding toe.

‘Je hebt gelijk. Ik loop even met jullie mee.’

‘Louis, het was reuzegezellig. Je komt maar een keer poseren; Dominique weet waar we wonen’, groet Freya met dubbele tong.

Ik vraag me af wat die twee met elkaar afgesproken hebben, toen wij de honden uitlieten. De architect in brons, dat gaat een kostbare zaak worden!

Op de terugweg heb ik weinig aanspraak van zuslief; ze is hangend in de autogordel in slaap gevallen. Voorzichtig duw ik haar hoofd terug naar de hoofdsteun. Ze snurkt.

Ik vind gelukkig een parkeerplaats dichtbij het huis. Freya heeft er geen weet van dat we gestopt zijn. Ze merkt niet dat ik eerst Kibwana naar binnen breng.

De afstand van Landrover naar haar voordeur is pijnlijk; ik zie bij de overburen de gordijnen opzij gaan. Freya's arm hangt over mijn schouder; ik probeer haar zo goed mogelijk te ondersteunen. Ze sleept twee rubberen benen mee.

Eenmaal binnen besluit ik haar de martelgang van de steile trap naar haar woon- en werkruimte te besparen. Ik heb haar al vaker in eenzelfde toestand naar boven gebracht. Vannacht mag ze op mijn logeerkamer.

Volkomen willoos laat ze zich op het logeerbed tot op haar ondergoed uitkleden. Ik wist niet dat ze een tatoeage had. Ik stop haar in. Het nachtlampje doet ook weer dienst.

‘Meneer, u komt naar mijn sessie met de therapeute?’ vraagt een vrouwenstem door de telefoon.

‘Eh, met wie spreek ik?’

‘Esther, meneer. Esther Rothstein, weet u nog wel?’

‘Ach ja, Esther! Dat is lang geleden. Hoe gaat het met je? Wat doe je?’

De afspraak met Dominique is me ontschoten; dat paranormale, de hooggevoeligheid zoals de Wernhoutse het graag noemt, kan mij nauwelijks boeien. Het een poos geleden dat Dominique van zich liet horen; de laatste keer was toen Freya haar beeld bezorgde.

Ik ben wèl nieuwsgierig hoe het een van mijn beste leerlingen is vergaan sinds haar middelbare schooltijd.

‘Gaat nu best goed. Is een tijdje veel minder geweest, maar nu gaat het goed. Maar dat vertel ik nog wel.’

‘Oké, je maakt me nieuwsgierig. Werk je of studeer je nog?’

‘Dat is een ingewikkeld verhaal, meneer. Ik weet niet of ik u daarmee moet lastigvallen.’

‘Kom op. Ik ben niet van de simpele dingen, dat weet je toch.’

‘Ik ben chief technician analyst biochemics and microbiology bij Oxford Global Resources in Leiden.’

‘Wat moet ik me daarbij voorstellen, Esther?’ ik heb geen idee wat ze doet; ze heeft me alleszins geïmponeerd met die titel.

‘U hebt er zelf om gevraagd, meneer! Hier komt ie: ik probeer onder andere de specifieke binding tussen antigenen en antistoffen in het bloed, serum of andere lichaamsvloeistof van een mens of dier aan te tonen en daardoor mogelijk bij te dragen aan de diagnose van een infectieziekte of een auto-immuunziekte. Daar ben ik het laatste jaar intensief mee bezig geweest. En nu doe ik de studie high-performance liquid chromatography, dat is een scheidingsmethode van bijvoorbeeld verschillende soorten eiwitten.’

Ik duizel even. Is dit Esther Rothstein? Mijn Esther? Het meisje van de aan elkaar gebonden rode kinderschoentjes in Auschwitz?

‘Helemaal duidelijk, Esther. Je bent lekker bezig. Even wat anders: je doet de sessies bij Dominique Offenbach en ik mag daar een keer bij zijn, begrijp ik.’

‘Ja, u was erbij toen ik die flash-back kreeg uit mijn vorige leven. Ik zou het fijn vinden om u te laten zien hoe goed ik daar dankzij de therapie uitgekomen ben. Ik doe nu af en toe een sessie om te zorgen dat ik geen terugval krijg. Er is niks engs aan, hoor.’

‘Dominique heeft je waarschijnlijk verteld dat ik behoorlijk sceptisch sta tegenover haar therapie en paranormale gave. Ik kom voor jou, niet voor Dominique en zeker niet voor mijzelf.’

‘Ha, die toon herken ik weer helemaal van uw lessen, meneer. Geen flauwekul maar feiten; u was steeds erg overtuigend. Ik verheug me erop. We zien elkaar in Wernhout. Het is op een zaterdag, komt dat bij u uit? Dominique heeft voorlopig de 23^e gepland om elf uur. We wisten niet of dat voor u een geschikte datum was.’

‘Ja, dan kan ik wel. Hoe kom je daarheen? Moet ik je in Breda van het station halen? Rijden we samen?’

‘Een autootje kan ik me nog net veroorloven, meneer. Ik pik u wel op. Baronielaan, toch?’

‘Prima. Ik moet nog wel oppas regelen voor mijn hond. Komt in orde. Ik sta om tien uur klaar.’

Het is vandaag drukker met verkeer in de Baronielaan dan op andere dagen. Op deze zaterdag lijkt het wel of half Ginneken door onze straat naar de stad gaat en vanuit de binnenstad gaan vandaag wel erg veel mensen richting Mastbos. Veel auto's en nog meer fietsers maken het straatbeeld wel erg levendig. Opeens is er een geluid dat ik nog nooit eerder hoorde. Het geluid lijkt op dat van een raceauto, maar dan gedistingeerd, bijna chique. Fietsers kijken op; enkele stappen af. Een witte sportauto, een Sport Utility Vehicule, baant zich een weg tussen het overige verkeer en dubbel parkeert naast mijn Landrover. Achteropkomende fietsers moeten een klein stukje omrijden; ze schijnen het niet vervelend te vinden. Er worden duimpjes omhoog gestoken naar de chauffeuse. Ze heeft succes met haar automobiel met het Poseidon drietand logo.

‘Stap in, meneer!’ roept Esther vanachter het stuur van de Maserati Levante. Ik vlij me neer op de leren rijdersstoel en vergaap me aan de combinatie van leer en fineerhout in het interieur van de Italiaan.

‘Karretje, hè meneer!’ om deze mededeling kracht bij te zetten trapt ze zachtjes het gaspedaal in.

Mijn opmerking: ‘Een autootje kon je je nog net veroorloven’, gaat verloren in het snobistische gebrom van de dubbele uitlaat.

Ik probeer het nogmaals wanneer het geluid wegsterft.

‘Jeetje, is dat jouw auto? Jonge nummerplaten, is hij nieuw?’

‘Drie weken jong, meneer. Ik kreeg een bonus bij Oxford, die heb ik maar meteen uitgegeven aan iets leuks.’

‘Het is ordinair om te vragen, maar wat kost zoiets?’

‘Niet verder vertellen; honderdveertig duizend eurootjes exclusief afleverings-kosten. Maar dan heb je ook alles erop en eraan: drie liter Ferrari-motor, zescilinder, vierhonderdendertig paardenkracht onder de motorkap en all-wheel drive.’

We rijden de Baronielaan uit, nagestaard vanachter opzijgeschoven vitrages.

Bij Ulvenhout gaan we de snelweg op. Met zo’n hoge snelheid heb ik nog nooit op een invoegstrook gereden!

‘Even doortrekken, die vrachtwagens voorbij’, voert Esther als excuus aan.

Daarna blijft ze keurig de voorgeschreven honderd kilometer per uur aanhouden in een poging op te gaan in het overige verkeer. Dat lukt nauwelijks.

‘Valt wel op zo’n auto, Esther. Je ziet mensen kijken.’

‘Ik moet daar ook nog aan wennen; ik houd wel van een beetje aandacht. U valt toch ook op met die Defender; alledaags is uw boulevard jeep niet te noemen, toch!’

‘Ik zeg niets meer zonder mijn advocaat’, laat ik weten.

In Wernhout is men nog niet gewend aan het geluid van Esters nieuwe aanwinst. Verbaasde gezichten van zowel de therapeute als de architect op de oprit van de villa.

‘Zo, heb jij even uitgepakt! Maserati, spiksplinternieuw. Hoe hard kan hij? Wat kost zoiets?’ Louis vergaapt zich als een kind in een snoepwinkel.

‘Kom, we gaan sessiën!’ laat Esther weten, ze heeft niet zoveel zin om vragen over haar auto te beantwoorden.

Louis is verder gegaan met werkzaamheden in de tuin. In de praktijkruimte horen we in de verte af en toe het brommende geluid van de motormaaier.

Esther neemt meteen haar plaats in op de sofa. Dominique dirigeert mij naar de stoel bij het voeteneind; ze neemt zelf plaats op de stoel naast de sofa.

‘Je kent de voorgeschiedenis van Esther; het voorval met haar naam op de schoentjes van een van de slachtoffers in Birkenau. In vorige sessies heeft Esther het verleden dat zij meedroeg in haar geest geopend en vrijgemaakt. Ze heeft haar zelfhelend vermogen, krachten die in ieder mens verborgen zitten, geactiveerd’, begint Dominique.

‘Mag ik wat vragen? Het verleden dat zij meedroeg?’ ik begrijp er niets van.

‘Esther kwam hier met klachten over concentratiestoornissen en nachtmerries. De problemen die zij ervoer, waren te herleiden naar een dieper liggende oorzaak. Een oorzaak die in het verleden moest liggen. Ze was al bij de tweede sessie in een lichte trance geraakt. Ze is niet bewusteloos en ze is niet in slaap. Ze bereikt een ander bewustzijnsniveau; ze is dan minder gevoelig voor prikkels van buitenaf. Haar eigen identiteitsgevoel is verminderd; ze voelde zich ‘de ander’. Ze vertelt in trance over die ander. Die ander bleek het Joodse meisje, geboren in Frankfurt am Main. Het meisje dat in 1937 met haar ouders naar Amsterdam vluchtte; in 1942 op transport gesteld werd naar het vernietigingskamp en daar meteen bij aankomst in de gaskamer vermoord werd.’

‘Door dat terug te halen gebeurt er iets?’ ik probeer niet sceptisch te worden. Esther is rechtop gaan zitten. Ze haalt diep adem alsof ze aan yoga doet: ‘Ik voelde na de trance dat ik het leven van het Joodse meisje, dat zeer traumatisch eindigde, compleet moest maken. Het was niet af. Door het herbeleven van haar emoties verlichtten mijn klachten. Ik heb u vandaag meegevraagd, omdat u erbij was en toen een geweldige steun voor mij was. Toen Dominique over de ontmoeting met u vertelde, besloot ik dat ik mijn verhaal met u moest delen. Vond u het erg?’

Een half uur later hebben we de bureaustoelen en sofa van de spreekkamer en het zadel van de zitmaaier verruild voor de loungestoelen op het terras.

Louis raakt maar niet uitgepraat over de Maserati van mijn oud-leerlinge. Dominique vindt het jammer dat ik Kibwana niet meebracht. We hadden een

leuke wandeling met meneer Jansen erbij kunnen maken, terwijl Esther en de architect breed uitweiden over de paardenkrachten en haalbare snelheden toegeschreven aan de auto's uit Bolonga. Ik moet haar teleurstellen; een boswandeling heb ik vandaag niet op mijn programma staan. We troosten ons met een glas rosé met uitzicht op de beeldentuin.

‘Hé, dat is een nieuw kunstwerk. Nog niet eerder gezien. Hebben jullie dat pas?’

Esther staat op en loopt naar het naakte brons.

Ze bekijkt het, loopt er omheen, laat haar hand over het koude brons glijden en neemt dan voor het beeld enige afstand. Ze staat met haar rug naar ons toegekeerd. Haar blik gaat vanaf de bovenbenen van het kunstwerk langzaam naar de kop. Bij het hoofd blijft ze langer kijken. Dan draait ze naar ons toe, kijkt mij aan en daarna opnieuw naar het beeld.

‘Dat bent u! Die kop! Dat moet u zijn!’ roept ze.

‘Hij lijkt goed, hè’, zeg ik enigszins verontschuldigend.

‘Niet alleen de kop, de rest klopt ook wel, hoor’, grapt Dominique.

Je ziet Louis denken: hoe kan zij dat weten?

Hij verslikt zich in de slok ijskoude rosé, staat meteen hoestend op en loopt naar adem snakkend richting beeld.

‘Het is inderdaad een mooi beeld. De zus van jouw docent heeft het gemaakt, Dominique was er meteen weg van. Er is een kraan aan te pas moeten komen om het te plaatsen. Ik had zelf liever een vrouwelijk naakt gezien.’

‘Ik vind het prachtig’, haar blik blijft wat langer dwalen bij de plaats waar mijn bronzen bovenbenen elkaar ontmoeten.

Dit is onze gastvrouw naast me niet ontgaan.

‘En toch zou ik je graag eens in het echt bloot willen zien,’ fluistert Dominique me toe, ‘een beeld blijft behelpen.’

Nog voor ik daar iets op kan zeggen, zijn Esther en Louis terug op het terras.

‘Ik haal nog een flesje’, kondigt Louis aan.

‘Dat zal niet voor ons zijn’, Esther heeft haar tasje en autosleutels van het tafeltje genomen, ‘ik wil graag opstappen. We hebben lang genoeg van jullie gastvrijheid gebruik gemaakt. Dominique, dank je voor de sessie. Ik vond het fijn dat ik mijn verhaal nog eens met iemand anders kon delen. Ik heb nog een rit voor de boeg. Bedankt, hoor.’

Ik sta op en bedank Dominique en Louis.

Een beagle komt ineens enthousiast met een gele tennisbal in de bek over het gazon naar me toe rennen. Meneer Jansen legt vol verwachting zijn speeltje voor mijn voeten. Ik denk er niet eens bij na, pak de met hondenspeeksel doordrenkte bal op en gooi hem het grasveld over. Het projectiel raakt het bronzen naakt in de buikholte en stuit terug.

‘Oei, dat moet pijn doen!’ meent Dominique.

Nog voor de bal de grond raakt, heeft meneer Jansen hem in zijn bek.

‘We rijden een stukje door België, als u dat goed vindt’, stelt Esther voor. Ze heeft de portierraampjes laten zakken, zodat we kunnen zwaaien naar de therapeute en haar architect. Met een voor deze auto bescheiden snelheid rijden we door het dorp Zundert en volgen de borden naar de A1 richting Antwerpen. In Antwerpen neemt Esther de afslag naar de A13, de Boudewijnsnelweg naar Luik.

‘Ik ben niet zo heel erg goed in navigatie, maar iets zegt me dat ik vandaag niet meer in Breda en jij niet in Leiden komt’, probeer ik.

‘Ha, wacht maar af, meneer’, terwijl ze plankgas invoegt.

‘Hier hoeft je op andere dagen niet te rijden, dit traject slibt op werkdagen helemaal dicht. Zaterdagmiddag is het hier rustig. Je mag hier honderdtwintig. Ik ga eens kijken of er vandaag veel op snelheid gecontroleerd wordt.’

De daad bij het woord voegend trapt ze het gaspedaal in; ik word tegen de leren stoelbekleding gedrukt. Ik moet richting chauffeuse hellen om het oplopen van de snelheidsmeter te kunnen volgen. Bij tweehonderd laat Esther langzaam het gaspedaal opkomen; de Maserati zakt terug naar de toegestane maximumsnelheid.

‘Verderop begint de trajectcontrole, maar even rustig aandoen.’ belooft de chief technician/analyst, ‘Hoe vond u het?’

‘Snel, erg snel.’

‘Dat antwoord had ikzelf ook kunnen bedenken. Hoe vond u het om zo hard te gaan?’

‘Niet onaangenaam. Ik zou erg onzeker worden bij deze snelheid met het stuur in mijn handen. Ik ben mijn Landrover Defender gewend; daarmee rijd ik hooguit honderdtien.’

‘U heeft die bak ook al een tijdje, hè. Ik herinner me die jeep nog van de brugklas; hij moet minstens tien jaar oud zijn.’

‘Zeventien wordt hij, niet kapot te krijgen.’

Na Hasselt gaat de rechtervoet opnieuw richting bodemplaat. Geen trajectcontrole, vermoed ik. Dat zal op het uitgebreide dashboard van de Maserati wel verklapt worden. Tweehonderddertig tikt de teller aan. Het loeien van de zescilinder is oorverdovend. Ik zie Esther grinniken. Met een voldane blik laat ze het gaspedaal los, de Maserati glijdt terug naar een niet strafbare snelheid.

Bij Tongeren neemt Esther de afslag richting Maastricht.

De N72, Tongersesteenweg, is een smalle, provinciale weg. Het lijkt of we nu in een vertraagd afgespeelde film zitten; de auto schuift met een bijna deftige snelheid tussen het overige verkeer richting Limburgse hoofdstad.

Ik voel dat ik ontspan. Er liggen sinds ons vertrek uit Wernhout een aantal vragen op mijn lippen. De Tongersesteenweg geeft me gelegenheid om die vragen aan de Maserati-coureur te stellen.

‘Je bent al lang bij Dominique cliënt?’

‘Ja, een behoorlijke tijd. In het tweede jaar van mijn studie begonnen de nachtmerries en concentratiestoornissen. De huisarts dacht aan een burn-out, hij schreef absolute rust voor. Ik moest maar eens een sabbatical nemen. Een jaartje backpacken in Australië of zo. Daar had ik helemaal geen zin in. Ik vond mijn studie veel te leuk, die wilde ik niet onderbreken. Een vriendin wees me op een artikel over reïncarnatie- en regressietherapie in de zaterdagbijlage van Het Parool. Daarin stond ook een interview met Dominique. Zo ben ik bij haar gekomen.’

‘Hoe verloopt zo’n sessie?’

‘Bij de tweede behandeling raakte ik in een trance doordat Dominique me volledig kon laten ontspannen; zo relaxed was ik nog nooit eerder geweest. Ik moest de ogen sluiten en me proberen te concentreren op een nare ervaring uit het verleden. Ik dacht meteen aan die studiereis. Ik raakte ‘los van mezelf’. Ik zag een bang meisje tegen de binnenkant van de schuifdeur van een veewagen op een koffer zitten. Ze hield een paar rode schoentjes als een kostbare schat tegen zich aan. Het metalen geluid van de treinrails bracht me langzaam terug op de sofa van de therapeute.’

‘Wat voor effect had het op je?’

‘Die nacht heb ik voor het eerst weer rustig kunnen slapen. De concentratie kwam pas na anderhalve week beetje bij beetje terug. Ik merkte dat ik vrolijker werd.’

We rijden over de Brug van Vroenhoven Nederland in.

Esther volgt in Maastricht de borden naar parkeergarages.

‘Hé, Q-Park onder het Vrijthof heeft nog plaats! Dat is bijzonder op een zaterdagmiddag’, juicht Esther.

De Maserati krijgt de ruime plek in de buurt van de uitgang van de parkeergarage; de toezichthouders krijgen vanuit hun kantoortje uitzicht op Esters juweeltje.

‘Het is lang geleden dat ik hier geweest ben. Ik ken de stad niet; ik ga misschien locaties uit Flikken Maastricht herkennen.’

‘Ik heb er gestudeerd; ik woonde hier, heb hier vrienden, ken de meeste kroegen wel. Prachtstad, meneer. Daarom wilde ik er met u heen.’

‘Gaan we ergens wat eten? Ik begin best trek te krijgen.’

‘Daarom was ik zo blij met parkeergarage Vrijthof. Ik weet hier een paar goede restaurants. Ik trakteer.’

‘Ik ga Freya bellen. Even vragen of ze Kibwana uitlaat en eten geeft. Het wordt een latertje.’

‘Grand Café Nieuw Bruin, kijk daar zijn nog een paar tafels vrij. Ik hoop dat ze niet gereserveerd zijn’, Esther loopt in versnelde pas voor me uit, alsof ze de bus nog moet halen.

‘Boven is nog een tafel vrij, de rest is bezet’, vertelt de ober bij de entree, ‘ik ga u voor.’

‘Top!’ vindt Esther, ze draait zich naar mij, ‘Hier kun je lekker eten en de prijzen zijn prettig. We kwamen hier vaker. Lust je alles? Je bent geen vegetariër, hoop ik.’

‘Nee, hoor, ik eet alles. Ik neem hetzelfde als jij.’

‘Ik haal de kaart voor u’, kondigt de ober aan, wanneer we plaats genomen hebben.

‘Hoeft niet, hoor. Twee maal Menu Maastricht, graag.’

Het is grappig te horen dat ze de plaatsnaam uitspreekt alsof ze hier geboren is.

Als de ober de bestelling gaat doorgeven, verkapt Esther: ‘Menu Maastricht is super: vooraf carpaccio van ossenhaas, Schotse zalmfilet met kreeftensaus, warme groenten, gebakken aardappeltjes en frites en het dessert is altijd verrassend.’

Esther heeft niets te veel gezegd; de begeleidende huiswijn voor de bijrijder en een plat watertje voor de koetsier van de Maserati maken de maaltijd compleet.

‘Is er beneden op het terras nu plaats vrij? We zouden daar graag straks onze koffie willen drinken. Mag dat?’ vraagt ze aan het meisje dat het dessert brengt.

‘Ik kijk wel voor u.’

Niet veel later is ze terug: ‘Tafel zes komt vrij. Ik heb er het bordje ‘gereserveerd’ op gezet. Smakelijke voortzetting.’

Esther druk het meisje een vijfeurobiljet in de hand.

‘Dank je wel, hoor. We verhuizen na het dessert daarheen. De rekening mag straks daar ook naar toe.’

Met uitzicht op het altijd drukke Vrijthof genieten we van de mensen die voorbijkomen. De koffie wordt gebracht. Esther neemt de nota van het schoteltje met de onvermijdelijke pepermuntjes. Na een korte blik op het eindbedrag legt ze het papiertje terug. Haar glimlach verraadt dat ze goed gegokt heeft met de keuze van het restaurant.

Er zijn nog dingen die ik graag over de sessies met Dominique wil weten; ik weet niet goed of dit wel het meest geschikte moment is.

Ik laat het maar zo.